

1. נתיב הענוה - א, ה,

1. ובפ"ק דע"ז (כ', ב') ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי חסידות וחסידות מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביא לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולם שנאמר אז דברת בחזון לחסידך. ופליגא דרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנא' יען משח ה' אותי לבשר ענוים. חסידים וצדיקים לא נאמר כאן אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולם.
2. ביאור זה כי מחלוקת באלו שתי מדות שהוא החסידות והענוה איזה גדולה, ובאלו שתי מדות ראוי שיהיה המחלוקת בפרט.
3. כי הענוה כבר בארנו המדה הזאת שיש לה הפשיטות הגמור מן הגשמית כי זהו ענין בעל המדה הזאת, ודבר זה ראוי אל המעלה העליונה כאשר תראה כי התחתונים אינם פשוטים לכך סבר כי הענוה הוא על הכל.
4. ולמאן דאמר כי החסידות הוא על הכל, ר"ל כי החסידות באדם במה שהוא איש טוב וכבר ביארנו זה אצל מה שאמר ולא עם הארץ חסיד כי החסידות כאשר הוא הטוב אל הכל.
5. ושני המדות האלו שהם החסידות והענוה שווים שהם מדות עליונות, רק כי ההפרש בין אלו שתי מדות למביני מדע שהוא מצד שתי בחינות מחולקות, כי החסידות מצד הטוב, ולמ"ד הענוה גדולה כי הענוה שהיא מדת הפשיטות כמו שיתבאר.
6. ואברהם היה בו החסידות וזה ידוע כי מדתו היה כך, גם היה מדתו הענוה שאמר ואנכי עפר ואפר, וזה שאמר בפ"ק דברכות (ו', ב') על מי שקובע מקום לתפלתו כשמת אומרי' עליו הי חסיד הי עניו מתלמידיו של אברהם, כי מי שהוא קובע מקום לתפלתו הוא עם הש"י עד שיש לו מקום קבוע הוא הדביקות בו, ואין מגיע למדריגה הזאת רק החסיד והעניו כמו שנתבאר בנתיב התפלה, כי אלו שתי מדות הם עם השם יתבי, זה מצד הטוב שבו וזה מצד הפשיטות שבו, ודבר זה יש להבין כי הם עמוקים בחכמה מאוד.
7. ואלו שתי מדות מדת הפשיטות כאשר הוא מסולק מן הגוף הגשמי, ומדת החסידות כאשר הוא מסולק מן הרע לכך פליגי בהם, ואין להאריך בזה עוד.
8. ועל כן בעל המדה שהוא מדת הענוה הזאת מיוחד לעולם הבא כדאמרין בחלק (סנהדרין פ"ח, ב') איזה בן ע"ה ענותן ושפל, והדברים האלו יש להבין ממה שאמרנו כי בודאי עולם הבא הוא עולם הפשוט הנבדל, ולפיכך אשר הוא מיוחד אליו אשר הוא ענותן, כי הענוה הוא הפשיטות כמו שיתבאר והוא מיוחד לעוה"ב בפרט וכאשר הוא נעלב מן אחרים ומקבל זה ואינו עולב. וזהו ענוה על ענוה מיוחד הוא יותר לעוה"ב:

(1) ספר תהילים פרק פט

(כ) אַז דְּבַרְתָּ בְּחִזּוֹן לְחַסִּידֶיךָ וּתְאַמְרַן שְׁוִיתִי עֵזְרְךָ עַל גְּבוּרַת הַרְימוֹתַי בְּחוּר מַעַם.

(1א) ספר ישעיה פרק סא

(א) רוּחַ אֲ-דָנִי ה' עָלַי יַעַן מְשַׁח ה' אֹתִי לְבָשָׁר עֲנִיִּים שְׁלַחְנִי לְחַבֵּשׁ לְנִשְׁבָּרֵי לֵב לְקַרְא לְשִׁבוּיָם דְּרוּר וְלְאַסוּרֵימָּן פְּקַח קוֹחַ:

2. ספר דעת ותבונה למוהרי"ח - פרק ראשון

כתב הרב ז"ל בעץ חיים שער א' וז"ל, דע כי טרם שנאצלו הנאצלים ונבראו הנבראים היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות, ולא היה שם מקום פנוי בבחינת אויר ריקני וחלל, אלא היה הכל ממולא מן אור אין סוף פשוט ולא היה לו בחינת ראש ולא בחינת סוף, אלא הכל היה אור אחד פשוט שוה בהשוואה אחת, והוא הנקרא אור אין סוף, ושמו מוכיח עליו שאין בו שום תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל ועיקר, והוא מופשט ומובדל מכל מחשבות, והוא קודם אל כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים ולא היה בו זמן התחלה וראשית, כי תמיד הוא נמצא וקיים לעד: וכאשר עלה ברצונו הפשוט לברא העולמות ולהאציל הנאצלים להוציא לאור שלימות פעולותיו, והוא ליקרא רחום וחנון, וכיוצא... ואז במקום הצמצום נשאר מקום פנוי ואויר וחלל ריקני. וענין הצמצום הזה ומהותו איך הוא ואיך היה אין שום בריה יכולה להשיג ולהבין הדבר הזה.

3. עולת ראיה / חלק א / עמוד רנו

"כמה ישהה בין תפלה לתפלה, ר"ה ור"ח, ח"א כדי שתתחונן דעתו עליו, וח"א כדי שתתחולל דעתו עליו". (ברכות ל:). עומק ההכרה הוא בשתיים: בציור מה שראוי לדעת ובהכרת הגבול במה שאין ראוי לצייר. ענין חן הוא השפעת דבר, חניה היא קביעת מקום והתפסו, ולכן מציירי האמתיות הם יודעי חן. לעומת זה הידיעה במה שאין ראוי לצייר היא חילה, כמו חלל פנוי במשפט הכרתו מיראת ד', ועל שם כך נקרא שהתפלל ויחל. התפלה השלמה צריכה מדות אלה, וכל אחד לפי מדרגתו צריך שתהיה לו אחת מהן עיקר והשנית שמוש לה: בעומק הכרת האמתיות הנשגבות כפי הראוי, עד שתתחונן דעתו, ובהגדרת ההתבוננות במה שראוי להסתיר להסתיר פנים, עד שתתחולל דעתו.

4. ספר נועם אלימלך - פרשת בשלח

וזהו שאמרו חז"ל כל הקובע מקום לתפילתו כו' רמז על מצות תפילין ותפילה הוא לשון קשר. וזהו דאמרין בגמרא מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא קשר של תפילין רוצה לומר התדבקות וקישור בעולמות העליונים. וזהו כל הקובע מקום לתפילתו פירוש שהוא קובע מקום בשורש העליון לתפילתו רוצה לומר בהתקשרותו והתדבקותו במצות לקיימם בכל דקדוקיהם אפילו מצוה אחת כמו תפילין כנ"ל אזי אלקי אברהם בעזרו שיקיים כל המצות.

5. שיחות הרב צבי יהודה מס' 33 עמ' 7

לעתיד לבוא יתגלה האור שהיה קיים לפני העולם ונגנו מתוך התאמה למצבו. במשך שנים ודורות, הולך הוא ומתגלה. כל מה שמוכן להתגלות, ברור הוא שישנו גם עכשיו. המציאות שתתגלה בעוד תרי אלפי שני ועוד תרי אלפי שני היא יסוד הבריאה וכבר ישנה וקיימת עכשיו... אצלנו הכל אחדות אחת שלמה. אנחנו עם של דבקים בה' אלוהיכם. במצב זה העולם הבא נמצא בעולם הזה. המצב האידיאלי הוא הופעת עם של נביאים בארץ הנבואה. בתוך מציאותנו המדינית והחקלאית של העולם הזה מבריק אור העולם הבא. יש יחידים שתופסים, מרגשים וחיים, את העתיד בהווה. "עולמך תירה בחיידך" את העולם הבא בעולם הזה. מעבר למציאות שלנו, קיימת אמת מציאותית שמשקפת, מקרינה וחייה, מתוך מצב של דעת עילאית, מצב של התרוממות קודש מחשבתית אמונית דבקתית... ככל שהגוף והנפש שלמים יותר כך אושר העתיד מאיר, מדרוך ומטהר, מזכך ומקדש את ההווה.

6. אגרות הראי"ה ב עמוד לט

בהבדל שבין רוחניות וגשמיות, צריך להעיר, שכל עיקר הבדל זה הוא רק בערך להשגתנו השכלית והחושית, ובעצמיות - וק"ו ביחס להדעה העליונה אין מקום לשום הבדל בזה. וכשאנו רוצים להסביר לנו את הענינים או אומרים, שברוחניות או מכירים חלק יותר גלוי של הופעה, ובגשמיות - חלק יותר סתור ומחובא, ובמקור האלהי הכל הוא במציאות מלא. מקטן ועד גדול, ומתגלה המציאות לפי הכנת המקבלים. אבל כל מה שמתגלה הוא יש ממש, אלא שמתגלה ניצוץ קטן מן הכל, וע"כ אונו משיגים בו התכונה החסרה, שאנו רגילים לבטאה בשם "גשמיות", מה שאין זה לפי האמת, ומ"מ היא האמת המושלכת לארץ, העולה וצומחת, "אמת מארץ תצמח".